

לפי שנאמר בפרשת קרבן שלמים "ושחטו פתח אוהל מועד", מלמד הכתוב שמותר לשחוט את קרבנות השלמים רק בזמן שדלתות היכל פתוחין, ולא בזמן שהן נעולים.

ואם אי אפשר ללמוד מקדש ממשכן, תיקשי: והא כי כתיב ההיא קרא ד"ושחטו פתח אהל מועד" — במשכן הוא דכתיב!

ואם כן, איך נלמד ממנו לאסור שחיטת שלמים קודם פתיחת דלתות ההיכל שבמקדש?!

אלא, על כרחך: כיון דאשכחן מקדש דאיברי משכן, ומשכן דאיברי מקדש, אפשר ללמוד מקדש ממשכן.

ולכן, הוא הדין שיש ללמוד מקדש ממשכן לענין גובה הפתח.

ותמהינן אהא דאמרינן ד"מקדש איברי משכן, ומשכן איברי מקדש":

בשלמא מקדש, שפיר מצאנו דאיברי משכן. דכתיב, שהבטיחנו ה' אחר הקמת המשכן, ואמר: "ונתתי משכני בתוכם". ועל כרחנו על המקדש שעדיין לא נבנה קאי קרא, ולא על המשכן, שהרי המשכן כבר הוקם.

אלא משכן, דאיברי מקדש — מנלן?!

אילימא מדכתיב במשא המשכן: "ונסעו הקהלים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם". הרי שנקראו נושאי המשכן "נושאי המקדש"?!

ב-ב זה אינו. שאין הכתוב מדבר כלל בנושאי המשכן.

אלא, ההוא קרא — בנושאי הארון הוא

דכתיב! שאת הארון נשאו הקהלים, ונקרא הארון "מקדש" לפי שהוא מקודש משאר הכלים.

ומשנינן: אלא, מהכא יש ללמוד שמשכן איברי מקדש:

דכתיב בפרשת המשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". וכתיב "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן". הרי אשכחן משכן דאיברי מקדש!

ותמהינן: בין לרבנן, שלומדים את שיעור גובה פתח מפתחו של היכל, ובין לרבי יהודה דיליף לה מפתח אולם — לילפו שילמדו לשיעור רוחב הפתח גם מפתח שער החצר שבמשכן, ונכשיר פתח מבוי אפילו כשהוא רחב יותר מעשר אמות כפתח שער החצר?!

דהא כתיב "אורך החצר: מאה באמה. ורחב: המשום בחמשים. וקומה: המש אמות".

הרי למדנו שרוחב החצר, שבו נמצא פתח שער החצר, הוא חמשים אמה.

וכתיב "וחמש עשרה אמה קלעים — לכתף".

וכתיב "ולכתף השנית, מזה ומזה לשער החצר — קלעים חמש עשרה אמה".

נמצא, שרוחב הפתח הוא עשרים אמה. כי הפתח היה באמצע רוחבה של החצר. והחצר היתה סתומה בקלעים משני הצדדים של הפתח, לכל צד [כתף], באורך חמש עשרה אמה.

והשתא תיקשי, אמאי לא נילף לשיעור רוחב

ומשנינן: **ההוא** שיעור של גובה החצר — **משפת מזבחה**, שהיה גבהו עשר אמות, **ולמעלה**, שמעליו היו הקלעים גבוהים עוד חמש אמות, כדי שלא יהא כהן עומד עליו ועבודה בידו, וכל העם רואין אותו!

תו תמהינן: וכי רבי יהודה מפתחו של אולם שהיה גבהו ארבעים ורחבו עשרים גמר לשיעור גובה הפתח?!

והא תנן במשנתנו **והרחב מעשר אמות ימעט! ולא פליג רבי יהודה** לומר שעד רוחב עשרים יש שם פתח עליו כמו האולם, שהיה פתחו רחב עשרים.

ואי יליף רבי יהודה לשיעור גובה פתח מפתחו של אולם, לילף נמי מהתם לשיעור רוחב פתח?!

אמר מתרין אביי: אין הכי נמי דפליג רבי יהודה אף בשיעור רוחב הפתח, כיון דיליף מפתחו של אולם. וכדאשכחן **שפליג רבי יהודה בכרייתא**.

דתניא: ופתח מבוי הרחב מעשר אמות — **ימעט**.

רבי יהודה אומר: אינו צריך למעט.

ותמהינן: אם כן, **ולפלוג נמי רבי יהודה במתניתין** ביחס לרוחב הפתח?!

ומשנינן: **פליג רבי יהודה במתניתין בשיעור גובהה**, והוא הדין [נלמד מזה] לשיעור **רחבה**, שגם בו חולק רבי יהודה.

ודבר זה ממילא ידעינן. היות דפליג בגובהה,

פתח מפתח שער החצר, דמיקרי "פתח", כדכתיב "ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר".

ונימא: **מה להלן**, בפתח שער החצר, גובה הפתח הוא **חמש אמות ברוחב עשרים אמות**. אף **כאן במבוי**, שיעור "פתח" הוא גובה **חמש אמות ברוחב עשרים אמות**.

[ואין כונת הגמרא ללמוד כאן מפתח שער החצר את שיעור גובה הפתח, אלא רק את שיעור הרוחב בלבד], ואמאי קתני במתניתין כי רק "והרחב מעשר אמות — ימעט"?

ומשנינן: מפתח שער החצר אין ללמוד לשיעור רוחבו של "פתח". משום שרק "**פתח שער החצר**" איקרי הוא קרוי, אבל "**פתח**" **סתמא** [בלא שער] **לא איקרי!**

ואיבעית אימא: אי אפשר ללמוד ממה שאמרה תורה שהיו קלעים חמש עשרה אמה בכל צד מצדי הפתח, שרחבו של פתח שער החצר הוא עשרים אמה.

היות וכי כתיב "קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף" [וכן שאר קראי שהובאו לעיל], אינו מתייחס לרוחבה של חצר, ללמד שיעור רחבם של קלעים שמצדי הפתח, אלא **בגובהה של חצר הוא דכתיב**, ללמד שהיו הקלעים גבוהים שם חמש עשרה אמה, וכן שאר קלעי החצר.

ותמהינן עלה: וכי **גובהה של חצר** קאמרת?!

והא כתיב בקרא דלעיל: "ורוחב חמשים בחמשים, וקומה חמש אמות!" הרי שלא היה גובה החצר והקלעים אלא חמש אמות.

אלא לרבי יהודה, לפי מה שנסנית שיטתו
בכרייתא, שמכשיר עד ארבעים וחמשים
אמה — מאי גוזמא שייך הכא?!

ועל כרחק, שבדוקא נקט לה!

ואם כן תיקשי: בשלמא ארבעים אמה גמר
רבי יהודה להכשיר, שלמד מפתחו של
אולם.

אלא, חמשים אמה — מנא ליה לרבי יהודה
להכשיר? והרי פתחו של אולם אין גבהו
אלא ארבעים אמה!

ומכח קושיא זאת דחינן להא דאמר רב
יהודה משמיה דרב שרבי יהודה מפתחו של
אולם גמר.

ואמר עלה רב הסדא: הא מתניתא אטעיתיה
לרב [כרייתא זאת היא שהטעתו לרב] לומר
שרבי יהודה מפתחו של אולם גמר:

דתניא: מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה,
שגובה זה הוא יותר מפתחו של היכל —
ימעט!

הוא, רב, סבר, מדחזינן בכרייתא דרבנן
מפתחו של היכל גמרי, מסתבר כי גם רבי
יהודה מפתחו של אולם גמר!

ובאמת, לא היא כדסבירא ליה לרב!

ועתה מבארת הגמרא את המהלך השני:

אלא, רבי יהודה — מפתחא דמלכין
[מפתחי ארמונות המלכים] הוא דגמר,
שדרך פתחיהם להיות גבוהין הרבה.⁽³⁾

והשתא הדרנין להא דאמרינן, דלרבנן ילפינן

משום דיליף מפתחו של אולם, הרי הוא
הדין לענין רוחב יליף מפתחו של אולם.
[ריטב"א]

ואכתי יש להקשות: וכי רבי יהודה מפתחו
של אולם שהיה גבהו ארבעים אמה גמר?!

והתניא, מצינו ברייתא מפורשת שמכשיר
רבי יהודה אפילו גבוה הפתח יותר
מארבעים אמה.

דתניא: מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה —
ימעט.

ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים
אמה.

ותני בר קפרא: ורבי יהודה מכשיר אפילו
עד גובה מאה אמה.

ואי מפתחו של אולם גמר רבי יהודה, אין
לנו להכשיר אלא עד ארבעים אמה, כפתחו
של אולם!

ומפרשינן לקושיין: בשלמא לבר קפרא,
דתני "רבי יהודה מכשיר עד מאה אמה",
איכא למימר דגוזמא בעלמא נקט בדבריו.

כי כיון שמכשיר רבי יהודה אפילו בקורה
הגבוהה יותר מעשרים ומשלשים אמה,
ונראין הדברים לבר קפרא שמגזים בכך.

לפיכך הוסיף בר קפרא על דברי רבי יהודה,
והגזים יותר ממנו, ואמר: רבי יהודה מכשיר
עד מאה אמה!

אבל באמת, ביותר מארבעים, מעל גובה
פתחו של אולם, לא מכשיר רבי יהודה.

על כסא מלכותו נוכח "פתח" הבית [אסתר ה],

3. ואשכחן דאיקרו "פתח", דכתיב: והמלך יושב

שיעור גובה "פתח" מפתחו של היכל, ומקשינן:

ורבנן, אי מפתחו של היכל הוא דגמירי — ליבעו נמי דלתות בפתח המבוי, כפתח ההיכל שהיו לו דלתות? (4)

אלמה תנן: הכשר מבוי:

בית שמאי אומרים: לחי [עמוד נעוץ ליד אחד מכתלי המבוי בפתחו של מבוי] וקורה ביחד הם המכשירים את המבוי לטלטל בו [רא' ציור 1].

ובית הלל אומרים: או לחי או קורה, אבל דלתות לכולי עלמא לא בעינן, ואף על גב דבפתח ההיכל היו דלתות? [רא' ציור 2].

ומשנינן: דלתות היכל — לצניעות בעלמא הוא דעבידן, כדי שלא יוכלו לראות אל תוך ההיכל, ואין ללמוד משם שבלא דלתות לא מיקרי "פתח".

תו מקשינן: אלא מעתה, דילפת שיעור פתח מפתחו של היכל — לא תיהני ליה לפתח הרחב יותר מעשר אמות צורת הפתח!

דהא פתח ההיכל צורת הפתח הויא לו, ואפילו הכי עשר אמות הוא דרויח [היה רחב] ולא יותר, ולרב יש ללמוד כל שיעור הפתחים מפתח ההיכל.

אלמה מדוע תנן במשנתנו: אם יש לו צורת הפתח, אף על פי שרחב מעשר אמות אינו צריך למעט?!

ומשנינן: מידי הוא טעמא, הרי כל עיקרו של דבר זה, דילפינן מפתח היכל לשיעור "פתח", אינו אלא לרב, שהוא זה שאמר לעיל דילפינן מפתחו של היכל. ולדידיה הוא דמקשינן דממילא לא ליהני לפתח רחב צורת הפתח!

וכיון שכן לא קשה מידי.

דהא מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב, קמיה דרב, בהיותו לפני רב, כפי הכתוב במשנתנו: אם יש לו צורת הפתח, אף על פי שרחב מעשר אמות אינו צריך למעט.

וכששמע רב שכן שנה רב יהודה, אמר ליה רב לרב יהודה: אתנייה [תשנה לו לחייא בנין] בלשון הזה: צריך למעט!

ורב לשיטתו אזיל, דילפינן מפתח היכל. וכיון שהיה בו צורת הפתח ולא היה רחב יותר מעשר אמות, אין להכשיר פתח רחב יותר מעשר אמות, אפילו יש לו צורת הפתח. (5)

תו מקשינן לרב: אלא מעתה, שפסול קורה גבוהה, מפתח היכל ילפינן לה. לא תיהני א-ג ליה לפתח מבוי שיש בו קורה גבוהה

אף פתח המבוי הגבוה הרבה הוי בכלל "פתח". תוספות הרא"ש, וראה רשב"א וריטב"א לקמן דף ג. בדברי רב נחמן בר יצחק.

4. יש מפרשים: רק בפתח גבוה הוא דמקשינן דליבעו דלתות, ויש מפרשים דבכל פתח מבוי מקשינן דליבעו דלתות — תוספות.

5. וכתבו התוס' לקמן ו א ד"ה רב שגם רב מודה בצורת הפתח, שהיא מדאורייתא, שבכוחה לסגור מקום הפתוח למעלה מעשר אמות. ורק ביחס להתיר טלטול במבוי מדרבנן סבר רב שלא התירו חכמים במבוי שפרוץ למעלה מעשר אמות אפילו אם יש לו צורת הפתח.]